

ποίηση" ΤΟ ΤΡΑΓΙΚΟ ΣΤΟΙΧΕΙΟ ΣΤΗΝ ΠΟΝΤΙΑΚΗ ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΠΟΙΗΣΗ "

(ΕΥΡΕΣΗ ΠΟΙΗΣΗΣ) **Δ**ι' **Α**λέξας, πού δόθηκε στά πλαίσια του ἑορτασμοῦ στά 'Ιωάννινα, γιά τήν ἐπέτειο τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως)

Ἡ παρατήρηση τοῦ Πλάτωνος, "εἶναι ἡ ποίηση ἐνθουσιασμός καί μανία", περιέχει σοφό στοχασμό. Καί εἶναι ὁ "ἐνθουσιασμός" ἡ ἔξαρση τῆς ψυχῆς, πού κινεῖται στούς ὑψηλότερους καί βαθύτερους ὀρίζοντες τῆς ζωῆς. Καί εἶναι ἡ "μανία" τό εὐγενές πάθος, ὁ συναίσθηματισμός, ἡ αἰσθαντικότητά τοῦ ἀνθρώπου, πού μπαίνει στό χάρο τῶν μυστηρίων τῆς ζωῆς. Ἀποκαλύπτεται μέ τό ποίημα ἡ βαθύτερη πίστη στίς αἰώνιες ἀξίες, πού εἶναι συνυφασμένες μέ αὐτή τήν ὑπόσταση τοῦ ἀνθρώπου.

Ἀλλά ὁ ποιητής μέ τόν ἐνθουσιασμό καί τό πάθος του δέν συμπεριφέρεται μέ βιαιότητα πρός τήν κοινωνία. Δέχεται ἀπό αὐτήν ἔντονες ἐπιδράσεις, πού θέτουν τήν συγκινησιακή λειτουργία τῆς ψυχῆς του σέ ἐνέργεια. Ὀλόκληρο τό ἐσωτερικό εἶναι τοῦ ποιητῆ δονεῖται. Πραγματικό ὑφαιστείο ἡ ψυχὴ του, πού ζητεῖ διέξοδο. Εἶναι ἡ ἔξοδος, ἡ ἀποκάλυψη τῶν ψυχικῶν βιωμάτων. Αὐτή ἡ ἐξωτερικεύση ἀκριβῶς συνθέτει τήν εἰκόνα τοῦ ἐσωτερικοῦ πόνου. Εἶναι ἡ καλλιτεχνική ὄψη τῆς συγκινησεως. Εἶναι αὐτό τοῦτο τό ποίημα.

Στήν δημοτική ποίηση, ἡ ἀτομική συγκίνηση ἀντικαθίσταται μέ τήν συγκίνηση τοῦ λαοῦ ὀλοκλήρου. Δονεῖται ἡ λαϊκή ψυχὴ. Γίνεται ἔτσι φανερό, γιάτι στή δημοτική ποίηση ἡ συγκίνηση εἶναι βαθύτερη. Γιάτι ἡ δόνηση τῆς λαϊκῆς ψυχῆς συγκλονίζει τίς μυριάδες τῶν ἀπλῶν ἀνθρώπων, πού τραγουδοῦν καί διαιώνιζουν τό δημοτικό τραγούδι ἀπό ἐσωτερική ψυχική ἀνάγκη.

Πολλά καί διάφορα εἶναι τά μέσα, πού χρησιμοποιεῖ ὁ λαϊκός ποιητής γιά τήν ἐκπλήρωση τῆς ἀποστολῆς του. Εἶναι τά διάφορα στοιχεῖα, πού ἀποτελοῦν τά ἐρείσματα τῶν δημοτικῶν ποιημάτων. Ἐνα ἀπό αὐτά εἶναι καί τό τραγικό στοιχεῖο. Καί θά ἐξετασθῇ ἡ ἰδιαίτερη ση-

μασία του αναφορικά με την ποντιακή δημοτική ποίηση.
Είναι αυτονόητο, ότι οι όροι "τραγικό στοιχείο" και "τραγική ποίηση" δέν ταυτίζονται απόλυτα. Το τραγικό στοιχείο περιέχεται στην τραγική ποίηση, όμως, δέν είναι αποκλειστικά δικό της χαρακτηριστικό. Άλλωστε, ανάμεσα στις διάφορες μορφές ποιήσεως δέν υπάρχουν σι- νικά τείχη. Έτσι, τό τραγικό στοιχείο δέν αποτελεί μονάχα βασικό χα- ρακτηριστικό της αρχαίας ελληνικής τραγωδίας. Απαντάται κατά τη διάρ- κεια του μεσαίωνα στά λεγόμενα "μυστήρια" ή "θαύματα", πού οι υποθέ- σεις τους αναφέροντα στή ζωή και τά πάθη του Αριστοῦ. Τό ίδιο συμ- βαίνει και μέ τό κοσμικό δράμα στή δύση μετά την Αναγέννηση.
Σέ απλή διατύπωση, θά μπορούσαμε νά ποῦμε, ὅτι ὡς "τραγικό στοιχείο" θά μπορούσαμε νά ονομάσωμε ὅ,τι ἔχει σχέση μέ τόν θάνατο ἢ ἐγγίζει τόν θάνατο. Ὅ,τι θέτει σέ κίνδυνο τήν ζωή ἀνθρώπου ἢ ἀνθρώπων, πάντοτε ὅμως γιά τήν ἐκπλήρωση κάποιου ἀνωτέρου σκοποῦ. Εἶναι τό τραγικό στοιχείο περιστατικό, ἐπεισόδιο, ὅπου μέ πρωταγω- νιστῆ τόν ἀνθρωπο ἀρχίζει ἡ διαδικασία ἑνός μύθου. Ἀκολουθῶς, ἔχο- με τήν πρόκληση τοῦ δέους. Στό τέλος, ἔρχεται ἡ λύτρωση. Ὅπως θά δοῦ- με, αὐτή ἡ διαδικασία - στοιχειωδῶς ἔστω - ἀκολουθεῖται σέ πολλές περιπτώσεις δημοτικῶν ποιημάτων.

Στήν ποντιακή δημοτική ποίηση τό τραγικό στοιχείο ἐμφανί- ζεται μέ τρόπο συγκλονιστικό. Ἡ ἀρχαία παράδοση τῶν λαϊκῶν ραψωδῶν - λαϊκῶν τραγουδιστῶν και λυράρηδων - πού περνάει ἀπό τά ἔργα τοῦ Ὀ- μήρου και δέν σταματᾷ στό διάβα τῶν αἰώνων, διατηρήθηκε στόν Πόντο κατά τρόπο γνήσιο και αὐθεντικό.

Στάθηκε ὁ Πόντος ἀετοφωλιά ἑλληνισμοῦ. Χώρα ἀπομακρυσμένη, στάθηκε μακριά ἀπό τίς ἔντονες ξένες ἐπιδράσεις. Οἱ ἀετοί τῆς ἀετο- φωλιάς, γιά νά προστατεύσουν τήν ἐστία τους ἀπό τοῦς ἀναριθμητοῦς κινδύνους, ἀντιστάθηκαν γενναῖα. Παρέμειναν πιστοί στις παραδόσεις.

Και δέν εἶναι μόνον τά συγκεκριμένα ιστορικά γεγονότα, πού ἀναφέρονται στόν ἀποικισμό τοῦ Πόντου ἀπό Ἕλληνας τόν 80 π.χ. αἰ- ῶνα. Εἶναι γνωστή ἡ πνευματική και ψυχική ἀντίσταση τοῦ ἑλληνισμοῦ στό σκληρό "IMPERIUM ROMANUM". Εἶναι πασίγνωστα τά ἠρωικά κατορθώ-

ματα τῶν Ποντίων ἀκριτῶν. Ἡ ψυχικὴ ἀντίσταση τοῦ ποντιακοῦ λαοῦ κατὰ τὴν τουρκοκρατία καὶ ἡ ἐθνικὴ του ἀντίσταση λίγο πρὶν ἀπὸ τὸν ξεριζωμὸ τοῦ 1922, συνθέτουν τὸ μεγαλεῖο τοῦ Γένους. Ἀλλὰ πέρα ἀπὸ τὰ συγχειρισμένα ἱστορικὰ γεγονότα, πάνω ἀπὸ τὴ γῆ τοῦ Πόντου φτερουγίζουν συγκλονιστικοὶ ἑλληνικοὶ μῦθοι. Ἐκεῖ εἶναι ἡ ἀρχαία Κολχίδα. Ἐκεῖ, κοντὰ στὸ φιλόξενο βασιλεῖα τῶν Κόλχων Αἰήτη βρῆκε φιλοξενία ὁ ποσειμένος Φρῆξος. Ἐκεῖ ἡ Μήδεια βοήθησε τὸν Ἰάσονα, γιὰ νὰ δοξασθοῦν καὶ πάλι τὰ ἑλληνικὰ ὄπλα.

Κι' ἄς δοῦμε τώρα τὸν ἰδιαίτερο παλμὸ τῆς ἑλληνικῆς ψυχῆς στὸν Πόντο. Ἐκφράζεται τὸ μεγαλεῖο τῆς μέσα στὴν ποντιακὴ δημοτικὴ ποίηση, ὅπου κυριαρχεῖ τὸ τραγικὸ στοιχεῖο. Ἡ ποντιακὴ ψυχὴ στάθηκε ἀπόρθητο κἄστρο. Ὑπερήφανη καὶ γενναία ἀπέναντι στὰ δύσκολα προβλήματα τῆς ζωῆς.

Σὰν τὸ τραχὺ ἔδαφος τοῦ Πόντου, τὸ τραγικὸ στοιχεῖο στὴν ποντιακὴ ποίηση. Εἶναι ἡ ποιητικὴ τεχνικὴ γιὰ τὴν διαδικασία τῆς ὑπεράνθρωπης θυσίας. Γιὰ τὴν ἐξιδανίκευση ἀξιῶν καὶ θεσμῶν τῆς ζωῆς. Γιὰ τὸν καθορισμὸ τοῦ ἠθικοψυχολογικοῦ βάθρου τῆς ἀντιστάσεως τοῦ ἀνθρώπου ἐναντίον τοῦ θανάτου. Γιὰ τὸν προσδιορισμὸ τῆς ἰδιαίτερης ὑφῆς τοῦ ἠρωϊκοῦ καὶ ἐκπολιτιστικοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος, καὶ τέλος, γιὰ τὴν ψυχικὴ στάση τοῦ ποντιακοῦ λαοῦ ἀπέναντι στὸν θρῦλο τῆς ἀλώσεως τῆς Κων/πόλεως.

Θὰ ἀναφερθοῦμε λοιπὸν σὲ πέντε παραδείγματα συγκινησιακῆς λειτουργίας τῆς ποντιακῆς ψυχῆς, ὅπου κυριαρχεῖ τὸ τραγικὸ στοιχεῖο. Τὰ πρῶτα τέσσερα θὰ ἀποτελέσουν ἓνα εἶδος προπαρασκευαστικοῦ σταδίου, γιὰ τὴν εὐχερῆ διείσδυση στὴν ἔννοια τοῦ τελευταίου, ποῦ ἀφορᾷ τὸ συγκλονιστικὸ γεγονὸς τῆς πρῶσεως τοῦ Βυζαντίου.

Δοκιμάζει κανεὶς ἔντονη συγκίνηση, σὰν πατεῖ τὸ χῶμα τῆς Ἡπείρου, οἱ αἰῶνες δὲν μπόρεσαν νὰ σβήσουν τοὺς γοεροὺς θρήνους μιᾶς γυναίκας. Κάπου ἐδῶ κοντὰ, στῆς "Ἄρτας τὸ γιοφύρι. Οἱ ἴδιοι θρήνοι πέρα στὸν Πόντο.

Τρισηκταταραμένο "τῆ Τρίχας τὸ γεφύρι" καὶ "τῆς Ἄρτας τὸ γιοφύρι". Σὲ ποῖον τόπο πρωτογεννήθηκε ὁ μῦθος δὲν θὰ ἐξετασθῆ σὲ τού-

τη τήν ὀμιλία. Ἄς θυμηθοῦμε ὅμως τόν μῦθο.

Γιά νά στερεωθῆ τό γεφύρι χρειάζεται ἀνθρώπινη θυσία. Καί τό δαιμόνιο ἀπαιτεῖ νά θυσιασθῆ ἡ γυναίκα τοῦ πρωτομάστορα. Μονάχα ἔτσι θά θεμελιωθῆ τό μεγάλο καί ὠραῖο ἔργο.

Ἄς ἐξετάσωμε συγκριτικά μερικούς στίχους τόσο ἀπό τήν ἡπειρώτικη, ὅσο καί ἀπό τήν ποντιακή παραλλαγή τοῦ ἴδιου ἄσματος.

Στό ἡπειρώτικο ἄσμα:

Τ' ἄκουσε ὁ πρωτομάστορας καί τοῦ θανάτου πέφτει
κάνει γραφή καί στέλνει την μέ τό πουλί τ' ἀηδόνι
Ἄργά ντυθῆ, ἄργ' ἀλλαχτῆ, ἄργά νά πάη τό γιόμα
ἄργά νά πάη καί νά διαβῆ τῆς Ἄρτας τό γιοφύρι

Οἱ ἀντιστοιχοί στίχοι ἀπό τό ποντιακό:

Μέ χελιδόνια μένυσεν, μ' ἀηδόνια καλομέντσεν
Σάββαν νά πάη σό λουτρόν, τήν Κερειήν σόν γάμον
καί τή Δευτέραν τό πουρνόν ἀδᾶ νά εὐρισκᾶται

Ὁ ἡπειρώτης στέλνει γράμμα στήν καλή του. Ὁ Πόντιος πρωτομάστορας στέλνει προφορικό μήνυμα. Δέν ἔχει καιρό γιά γράμματα. Καί κάτι ἄλλο· θεωρεῖ τό μήνυμά του ὡς καλό μήνυμα "καλομέντσεν". Εἶναι μήνυμα ζωῆς. Ὑψίστη κοινωνική ἀνάγκη.

Τό περιεχόμενο τοῦ μηνύματος: Ὁ ἡπειρώτης πρωτομάστορας θέλει νά καθυστερήσῃ ἡ τραγική θυσία. Παραγγέλλει, νά ντυθῆ ἄργά ἡ καλή του, ἄργά νά ἀλλάξῃ, ἄργά νά ρθῆ κοντά στό γιοφύρι κ.λ.π. Εἶναι ἀνθρώπινος ὁ πόνος του. Παρελθέτω - λέει γιά μιᾶ στιγμή - τό ποτήριον τοῦτο ἀπ' ἐμοῦ.

Στό ποντιακό ἄσμα τό μήνυμα εἶναι αὐστηρό. Διατάσσεται ἡ μελοθάνατη γυναίκα ἀπό τόν ἄνδρα της νά βιαστῆ. Μάλιστα, νά ξεκινήσῃ χαρούμενη. νά πάη πρῶτα στό λουτρό, ἔπειτα στό γάμο...

Καί τή Δευτέραν τό πουρνόν ἀδᾶ νά εὐρισκᾶται.

Τήν ὦρα τῆς τραγικῆς θυσίας.

Στό ἡπειρώτικο ἄσμα ὁ πρωτομάστορας ὑποδειχνει μέ πλάγιο τρόπο στή γυναίκα του τό ὑπέρτατο καθήκον της. Δῆθεν ἔπεσε τό δαχτυλίδι του...

Τό δαχτυλίδι μᾶψεσε μέσ' στή μεσιά καμάρα

καί ποιός νά μπῆ καί ποιός νά βγῆ τό δαχτυλίδι νά βρω;
καί τό ἱεραῖος ὁ συμβολισμός. Μὲ ἀλληγορικό τρόπο ὁ πρωτομάστορας
ἀναφέρεται στόν ἱερό δεσμό τῆς ἀγάπης, ὁ ὁποῖος τόν συνδέει μὲ τὴν
γυναίκα του.

Ὁ Πόντιος πρωτομάστορας ἀκολουθεῖ τόν τραχύ δρόμο. Παραμε-
ρίζει τόν ἱερό τοῦτο δεσμό. Εἶναι ἀτομική ὑπόθεση.

Ἄκουε σὸ μαῦρον ποταμόν ἔρροϋξεν τό σιεπάρνι μ'.

Δύο ἐντελῶς νέα στοιχεῖα. Ὁ μαῦρος ποταμός καί τό σιεπάρνι.

Ὅχι δαχτυλίδι. Μαῦρο ποτάμι... τραγική θυσία. Καί τό σιεπάρνι...

ἡ τέχνη τοῦ πρωτομάστορα, πού ντροπιάστηκε ἐπὶ 40 μέρες.

Καί τό τραγικώτερο. Τῆς λέει ὁ Πόντιος πρωτομάστορας.

Κόρ' ἂν βουτᾶς καί παῖρτε ἀτο εἶσαι τ' ἐμόν ἢ κᾶλλη

λαοῦ. Ἐάν θυσιασθῆς, μονάχα τότε θά εἶσαι ἀντάξια γυναίκα μου.

Ἡ θυσία σου θά ἐξυπηρετήσῃ χιλιάδες ἀνθρώπων.

Καί στά δύο ἄσματα ἡ κατάληξη εἶναι ἡ ἴδια. Ἡ χαροπαλαίουςα

γυναίκα καταρριέται στή ἀρχή, ἔπειτα ὅμως εὐχεται νά στεριωθῆ τό γε-

φύρι.

Δεύτερο παράδειγμα: Ἀναφέρεται στή σφαῖρα τοῦ οἰκογενεια-

κοῦ βίου. Ἡ νύφη εἶναι ὀρφανή ἀπό πατέρα. Τὴν ὥρα, πού θά βγῆ ἀπό τό

πατριό σπίτι, θυμᾶται τόν νεκρό πατέρα της. Βγάζει σπαρακτική κραυ-

γή καί ὁ γάμος σταματᾷ.

Στεῖλνε σὸν Ἄδην εἶδησιν τόν κύρν' ἀτε παραγγείλνε

Ὁ νεκρός πατέρας ἀκούει τούτη τὴν κραυγή στόν κάτω κόσμο.

Καλεῖ σέ ἀγῶνα τόν λάροντα.

Ἔλα κάρε ἄς παλεύομε σὸ χάλκινον τ' ἀλώνι

Ἐάν νικήσῃ τόν λάροντα, θά ἀνεβῆ στόν ἐπάνω κόσμο. Θά ρθῆ

στό γάμο τῆς κόρης του ὁ νεκρός πατέρας.

Ἄλλὰ νιῶ καί πάλι ὁ βασιλιᾶς τοῦ Ἄδην.

Ἀκούσατε τί μένυσεν ὁ κύρς ἀτε ἄσόν Ἄδην

Ἄς τρών' καί πίνν' οἱ φίλοι μου καί παραστέν' τὴν κόρη μ'

Ἄντι τοῦ πατέρα θά συμπαρασταθοῦν τὴν ὀρφανή κόρη στόν γά-

μο της οἱ καλοὶ φίλοι.

Τρίτο παράδειγμα: Ἀπέραντη ἡ ἀγάπη τοῦ Ἑλληνοσ τοῦ πρὸς τὴ ζωὴ καὶ τὸ μῖσος τοῦ πρὸς τὸ θάνατο. Δέν μπορεῖ νά τὸν καταργήσῃ. Ἀλλά ἡ ψυχικὴ του ἀντίστασις στὸ θάνατο δέν σταματᾷ καὶ δέν ἀπελπίζεται. Μὲ δὶά Ὁ Ὀρφέας κατεβαίνει στὸν Ἅδη μὲ τὴν λύρα του. Μιᾷ τὸν χάροντα μὲ τὴ μελωδία του. Παίρνει τὴν Εὐρυδίκη καὶ ξεκιναῖ γιὰ τὸν ἑπάνω κόσμο. Ὅμως, ἀστοχεῖ σὲ μιὰ ἐνέργειά του. Τὴν χάνει καὶ πάλι. Γυρίζει στὴ ζωὴ καὶ πάλι μόνος. Μισεῖ ὅλες τὶς γυναῖκες στὴ Ἑράκη. Ἐξοργίζονται ^{αὐτὲς} καὶ τὸν κατασπαράσσουν. Ρίχνουν τὰ κομμάτια του καθῶς καὶ τὴ λύρα του στὴ θάλασσα. Ἀλλά καὶ ἐκεῖ ἡ λύρα του παίζει. Οἱ μελωδίες της περνοῦν τὴν Προποντίδα. Φτάνουν στ' ἀκρογιαλίας τοῦ Πόντου. Ἀπὸ τότε συνεχίζεται μιὰ παράδοσις.

Τὸ ἀτομικὸ δράμα τοῦ Ὀρφέα γίνεται τραγωδία τοῦ ποντιακοῦ λαοῦ. Ὁ Πόντιος λυράρης θέλει κι' αὐτὸς νά κατεβῆ στὸν Ἅδη. Θέλει νά κατανικήσῃ ἐκεῖ τὸν ψυχαρπάχτη. Νά καταργήσῃ τὸν Ἅδη μιὰ γιὰ πάντα. Καὶ μὲ τὸ κεμεντσόπο μου σὸν Ἅδ' θά κατηβαίνω ἐκεῖ παραπονέματα ἕναν βράδον' κι' μένω

Κατεβαίνει στὸν Ἅδη. Ὁ ἦχος τῆς λύρας του πνίγεται ἀπὸ τοὺς ἀναστεγαγμούς τῶν νεκρῶν. Οἱ χορδές καὶ τὸ δοξάριμτο ἀπὸ τὶς ὑγρασίεις καὶ τὶς μοῦχλες σκουριάζου. Φεύγει πίσω ὀλοταχῶς. Οὔτε μιὰ βραδυά στὸν Ἅδη.

Τέταρτο παράδειγμα: Στὸ γνωστὸ ποντιακὸ ἄσμα τοῦ Μονόγιαννε ὁ ἥρωισμός της γυναίκας προβάλλει μεγάλοπρεπα. Ὁ δράκοντας θέλει νά κατασπαράξῃ τὸν Γιάννεν. Ὅμως, ἡ γυναίκα τοῦ Μονόγιαννε ξεσπαθώνει εἶναι ἡ Στά λόγια τοῦ δράκοντα...

Καλῶς, καλῶς τὸ πρόγεμα μ' καλῶς τὸ δελεινᾶρι μ' ζαντλου ψυχικὴ ἂν Ἡ γυναίκα τοῦ Μονόγιαννε ἀπαντᾷ:

Πέμπτο Σπαθίν νά ἔν τὸ πρόγεμα σ' κοντάρ' τὸ δελεινᾶρι σ' κλπ. εἶδαμε τὸ θεριὸ ἐμπλήσεται καὶ ἐρωτᾷ: Τὸν θὸ σ' σὸν θὸ σ' ναί κὸρασὸν τὰ γονικὰ σ' ἀπ' ὄθεν; τὴν ποντιακὴ Ἡ γενναία ποντιοπούλα διαλαλεῖ: Ἄλλε σὸν ἡ πεμπτοῦσα της ζωῆς. Ὁ ποιητὴς Ὁ κύρη μ' αὐτὸς οὐρανοῦς κι' ἡ μάνα μ' ἀσ' τὰ νέφια τ' ἀδέλφια μ' στράφνε καὶ βροντοῦν κι' ἐγὼ γροιλεῶ δελκουσ.

σῆ πεθεροῦ μου τὸ τσακῶν'σεράντα δράκων δέρμαν
ἕναίθά παίρω καί τ'ἔσόν γίνταν σεράντα ἕναν κ.λ.π.

Τὸ θεριὸ συντρίβεται. Ἡ περίπτωση εἶναι κλασσική. Ὁ θρῦλος,
μέ διάφορες παραλλαγές, ὡς νίκη δηλαδή τοῦ ἀγαθοποιοῦ πνεύματος κατὰ
τοῦ σατανικοῦ πνεύματος κ.λ.π., ἀπαντᾶται στή μυθολογία καί ἄλλων λα-
ῶν. Ὁ Ζίγκφριντ (μυθολογία βορειῶν λαῶν), π.χ., κατανικᾷ κάποιον δρά-
κοντα. Στίς Ἰνδικές Βέδες ὁ θεὸς τοῦ φωτός καί στήν περσική Ἀβέστα
ὁ Μίθρας κάνουν τὸ ἴδιο. Ὁ Ἡρακλῆς πνίγει μέσα στό λίκνο του δύο
δράκοντες. Ὁ Ἀπόλλων κατεβαίνει ἀπό τόν Ὀλυμπο καί στούς πρόποδες
τοῦ Παρνασσοῦ κατανικᾷ τόν δράκοντα Πύθωνα.

Ἄλλὰ ἡ γυναίκα τοῦ Μονόγιαννε δέν εἶναι οὔτε θεά οὔτε ἡμιθεῖ
κῆ δύναμη ἔχει. Σέ ὅλα τὰ παραπάνω παραδείγματα οἱ ἥρωες εἶναι ἐκ
τῶν προτέρων δεδομένοι. Ἡ γυναίκα τοῦ Μονόγιαννε ἀναδεικνύεται ἡρωῖ-
δα μετά ἀπό ὠρισμένα τραγικά περιστατικά. Ἀντιτάσσεται ὡς ἄνθρωπος,
ὡς ἑλληνίδα ποντιοπούλα στή βία καί νικᾷ. Καταξιώνει θαυμάσια τὸ ἑλ-
ληνικό πνεῦμα. Ἡ κατάληξη τοῦ ἄσματος τὸ ἐπιβεβαιώνει.

Τὸ θεριὸ συντρίβεται, ἀλλά καί συνθηκολογεῖ. Ὁ δράκοντας γί-
νεται λικέτης. Ζηλεύει τήν ὀμορφιά τῆς ἀνθρώπινης κοινωνίας. **Θέλει νά**
γίνη μέλος της!

Καθώς καί λές ναι κόρασον, ἄμε κι' ἀπ' ὄθεν . ἔρθες
ἄς ἔν ὁ Γιάννες ἀδελφὸ μ' κι' ἡ κάλη ἀτ ἡ νύφε μ'

Τὸ φῶς νικᾷ τὸ σκότος. Ἡ ἐλευθερία τῆ βία. Ὁ ἡρωϊσμός τῆς
ποντιοπούλας κατασπνίβει τόν βαρβαρισμό, ἀλλά καί τόν ἐκπολιτίζει.
Εἶναι ἡ αἰώνια πορεία τοῦ ἀθανάτου ἑλληνικοῦ πνεύματος. (Ἑλλ. ἀποι-
κισμός, Μ. Ἀλέξανδρος, ἀντίσταση κατὰ τῶν ρωμαίων, ἀγῶνες τοῦ Βυζαντινοῦ
φυχική ἀντίσταση κατὰ τήν Τουρκοκρατία).

Πέμπτο παράδειγμα: Μέ τὰ προηγούμενα τέσσερα παραδείγματα
εἶδαμε τήν ἱστορική πορεία τοῦ ποντιακοῦ ἑλληνισμοῦ, εἰδικώτερα τόν
τρόπο λειτουργίας τῆς ποντιακῆς φυχῆς διά μέσου τῶν αἰώνων. Μέσα στή
ποντιακή ποίηση τὸ τραγικό στοιχεῖο προβάλλει σάν ἡ πεμπουσία τῆς
ζωῆς. Ὁ ποιητής λαδὸς ἀνυψώνεται σέ ὑψηλές σφαιρες ἠθικῶν καί κοινω-
νικῶν, ἡρωϊκῶν καί φυχικῶν ἐξάρσεων. Οἱ ἀρχαῖες ἑλληνικὲς παραδόσεις

διατηροῦνται στὸν Πόντο ἀιέραιες. Μὲ αὐτὲς τὶς παραδόσεις ὠπλισμένη ἡ ποντιακὴ ψυχὴ στέκει ὄρθια πάνω στὰ ψηλά βουνά τοῦ Πόντου. Ἄτε- νίζει ἀπὸ ἐκεῖ τὶς φλόγες καὶ τοὺς καπνοὺς, πού ἔχουν σηκωθῆ ἔπερα ~~ἐπέρα~~ στὸ Βυζάντιο.

Ἔστερα ἀπὸ 1.123 χρόνια ὁ πόλη τῶν ὀνείρων τοῦ Γένους θά παραδοθῆ στὸν Τοῦρκισ. Ὁ ὑπερήφανος λαὸς καταπληγώνεται, ἀλλὰ δὲν ἀσε- βῆ. Κάνει τὸν αὐτοέλεγχο. Θεοῦ θέλεμαν ἔτονε:

Τὴν Πόλιν ὄντες ὠρίζεν ὁ Ἕλλην Κωνσταντῖνον

Ἡ ἄρχουσα τάξη δὲν στάθηκε στὸ ὕψος της....

Ἐἶχεν πορτάρους δίκλοπους κι' ἀφέντους φοβετισιάρους
Οἱ δραματικὲς ἐκλήσεις τοῦ Αὐτοκράτορα δὲν εὔρισαν ἀπήχη-
ση...

Καὶ ἐπακολουθεῖ ἡ μεγάλη τραγωδία τοῦ Γένους. Καὶ τὸ μήνυμα...

Ἐναν πουλὶν καλὸν πουλὶν ἐβγαλν' ἀπὸ τὴν Πόλιν
μηδὲ σ' ἀμπέλια κἀθεταὶ μηδὲ σ' ἀ περιβόλια
ἐπῆεν καὶ ἐκόνεφεν σ' Ἀγιά-Σοφιάς τὴ πόρταν
τό ἕναν τό φτερούλν' ἀθε σὸ αἶμαν βουτεμένον
καὶ σ' ἄλλο τό φτερούλν' ἀθε χαρτὶν εἶχεν γραμμένον
Ἄτὸ κανεῖς 'κὶ ἀναγνώθ' κανεῖς 'κὶ ξέρ' ντό λέει
μητε κι' ὁ πατριάρχης μου οὔτε κι' ὁ βασιλέας

Μονάχα μιὰ ἄδολη παιδικὴ ψυχὴ, ἀγνή καὶ ἀναμάρτητη, μπορεῖ νὰ
διαβάσῃ τὸ Ἅγιο μήνυμα, τὸ τόσο τραγικὸ.

Ἐναν παιδὶν, καλὸν παιδὶν...

Διαβάζοντας θρηνεῖ καὶ δδύρεται.

Ν' ἀψλι ἐμᾶς καὶ βὰν ἐμᾶς πάρθεν ἡ Ρωμανία:

Ἡ κατάληξη τοῦ ἄσματος εἶναι αἰσιδοξία.

Ἡ Ρωμανία κι' ἂν πέρασεν ἀνθεῖ καὶ φέρει κι' ἄλλο
Δηλαδή: Πάλι μὲ χρόνια μὲ καιρούς πάλι διὰ μας θᾶναι.

Ὅμως, τὸ τραγικὸ μεγαλεῖο τῆς ψυχῆς τοῦ ποντιακοῦ λαοῦ βρᾶ-
σκειται σὲ ἄλλους στίχους.

Ἄπ' οὐρανοῦ κλειδὶν ἔρθεν σ' Ἀγιά-Σοφιάς τὴν πόρταν
χρόνους ἔρθαν καὶ πέρασαν καιροὶ ἔρθαν κι' ἐδέβαν
κι' ἐχάσαν τό κλειδὶν ἀθε κι' ἐπέμνεν κλειδωμένον

Πῶς θά ἀνοίξῃ ἡ πόρτα τῆς Ἀγιά-Σοφιάς; Πῶς θά ἀναστηθῆ ὁ

μαρμαρωμένος βασιλιάς; Τά κλειδιά χάθηκαν. Πώς λοιπόν θα ανοίξη ή μεγάλη Πύλην του έλληνισμού;

Και ό λαός, πού πίστεψε, ότι τιμωρήθηκε για τις άνομιες του, πού έκανε τον αυτοέλεγχο και την αυτοκριτική, δεν χάνει ποτέ την πίστη του. Μέ τό θέλημα του Θεού θα άναστηθώ ό έλληνισμός. 'Η μεγάλη πύλη του Έθνους θα ανοίξη, άφου τεθώ σε έφαρμογή τό μεγάλο αρχιτεκτονικό σχέδιο. 'Ο αρχιτέκτων της άναστάσεως του Γένους ό ίδιος ό Θεός.

Θέλ' άπ' ούρανοϋ μάστοραν...

Όμως, όχι μοιρολατρεία. 'Η προσμονή της άναστάσεως όχι μέ σφυρωμένα τά χέρια. Στήν 'Αθηνά και χεΐρα κίνει.

'Η πόρτα της 'Αγιά-Σοφιάς, του έλληνισμού ή πόρτα, για να ανοίξη...

Θέλ' άπ' ούρανοϋ μάστοραν και άσήν γην εργάτεν ...

'Εργάτεν... 'Επαναστάτη δηλαδή.

Πού, πώς και μέ ποιές συνθήκες άνδρώθηκε ό ποντιακός έλληνισμός, ώστε να έχη αυτές τις εξάρσεις;

Πέρα, στον χώρο της 'Ανατολής, μέσα σε μία τριγωνική άετοφωλιά, έζησε και μεγαλούργησε. Ήά κύματα της Μαύρης Θάλασσας φούντωσαν τό δαιμόνιο πνεύμα του. Κάτω στον Ευφράτη γιγαντώθηκε ή ψυχική των άκριτών. Δαιμόνιο πνεύμα και ήρωϊσμός συμπληρώθηκαν μέ την ευαισθησία και την άνθρωπιά, πού μέ τραχικό τρόπο μπήκαν στην φυχή του Ποντιου, καθώς αυτές άκουε επί αιώνες τούς άναστεναγμούς του Προμηθέα Δεσμώτη στους πρόποδες του Καυκάσου.-